

This is an electronic reprint of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Variation mellan kort- och långstavighet i finlandssvenskt talspråk

Wikner, Sarah; Haapamäki, Saara; Rabb, Viveca

Published in:
Svenska landsmål och svenskt folkliv

DOI:
[10.69824/svfm.146.25714](https://doi.org/10.69824/svfm.146.25714)

Published: 29/08/2024

Document Version
Final published version

Document License
CC BY

[Link to publication](#)

Please cite the original version:

Wikner, S., Haapamäki, S., & Rabb, V. (2024). Variation mellan kort- och långstavighet i finlandssvenskt talspråk. *Svenska landsmål och svenskt folkliv*, 146(349), 93-120. <https://doi.org/10.69824/svfm.146.25714>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

SVENSKA LANDSMÅL OCH SVENSKT FOLKLIV

Tidskrift för talspråksforskning,
folkloristik och kulturhistoria

2023

Årgång 146

Utgiven av Kungl. Gustav Adolfs Akademien för svensk folkkultur
i samarbete med Institutet för språk och folkminnen och
Folklivsarkivet med Skånes musiksamlingar vid Lunds universitet

SWEDISH DIALECTS AND FOLK TRADITIONS

Journal of dialectology, sociolinguistics,
folklore research and cultural history

Founded in 1878 by J. A. Lundell

Published by

THE ROYAL GUSTAVUS ADOLPHUS ACADEMY FOR SWEDISH FOLK CULTURE,
UPPSALA

in collaboration with

THE INSTITUTE FOR LANGUAGE AND FOLKLORE and THE FOLKLIFE ARCHIVES
WITH THE SCANIA MUSIC COLLECTIONS AT LUND UNIVERSITY

Principal editor:

MATHIAS STRANDBERG

Editors:

KARIN GUSTAVSSON, ERIK M. PETZELL and LENA WENNER

Editorial board:

*Rogier Blokland, Lars-Erik Edlund, Charlotte Hagström, David Karlander,
Susanna Karlsson, Bengt af Klintberg, Ida Larsson, Caroline Sandström,
Susanne Nylund Skog, Camilla Wide, Susanne Österlund-Pötzsch*

2023

Volume 146

Distributed by Eddy.se

SVENSKA LANDSMÅL OCH SVENSKT FOLKLIV

Tidskrift för talspråksforskning, folkloristik
och kulturhistoria

Grundad 1878 av J. A. Lundell

Utgiven av

KUNGL. GUSTAV ADOLFS AKADEMIEN FÖR SVENSK FOLKKULTUR, UPPSALA

i samarbete med

INSTITUTET FÖR SPRÅK OCH FOLKMINNEN OCH FOLKLIVSARKIVET MED
SKÅNES MUSIKSAMLINGAR VID LUNDS UNIVERSITET

Huvudredaktör:

MATHIAS STRANDBERG

Redaktörer:

KARIN GUSTAVSSON, ERIK M. PETZELL och LENA WENNER

Redaktionsråd:

*Rogier Blokland, Lars-Erik Edlund, Charlotte Hagström, David Karlander,
Susanna Karlsson, Bengt af Klintberg, Ida Larsson, Caroline Sandström,
Susanne Nylund Skog, Camilla Wide, Susanne Österlund-Pötzsch*

2023

Årgång 146

Distribueras av Eddy.se

Årgång 146. H. 349 från början

Samtliga forskningsartiklar som publiceras i tidskriften har genomgått anonymiserad kollegial granskning av minst två granskare. – All research articles published in this journal have undergone double-blind peer review by at least two referees.

I citat efter äldre källor kan stötande språkbruk förekomma. – Quotations from older sources may contain offensive language.

© Författarna

Sättning och omslag: Mathias Strandberg

Distribution av den tryckta upplagan:

eddy.se ab

e-post: order@bokorder.se

Box 1310, 621 24 Visby. Telefon 0498-25 39 00

<http://kgaa.bokorder.se>

Tidskriftens webbplats: <https://publicera.kb.se/svlm/>

Tidskriftens e-postadress: svlm@gustavadolfsakademien.se

ISSN: 0347-1837 (Print)

ISSN: 2004-9242 (Online)

Innehåll

HANS-OLAV ENGER, Verdifullt om verbkongruens. Anmeldelse av Adam Horn af Åminnes doktoravhandling	7
BLANKA HENRIKSSON, »Man är liksom alltid mittemellan på något sätt». Gränsöverskridningar i ett intervjumaterial om migration från Finland till Sverige	23
BENGT AF KLINTBERG, Högtidsstunder i Ulvaboda. Om Ivar Andersson och hans berättarkonst	47
ISAK LIDSTRÖM, Baseboll för anarkister. Om brännbollens etablering i Sverige vid sekelskiftet 1900	73
SARAH WIKNER, SAARA HAAPAMÄKI och VIVECA RABB, Variation mellan kort- och långstavighet i finlandssvenskt talspråk	93
LARS-ERIK EDLUND, ERIK MAGNUSSON PETZELL, CAROLINE SANDSTRÖM, MATHIAS STRANDBERG och LENA WENNER, Litteraturkrönika 2023	121

Meddelanden och aktstycken

OLLE KEJONEN, Tre samiska lånord i meänkieli	137
CAROLINE SANDSTRÖM, Meddelande angående <i>Ordbok över Finlands svenska folkmål</i>	143
Per Larssons »Öfversikt af Färsmålen». Utgiven och kommenterad av Mathias Strandberg.	144

Minnesord

Gösta Arvastson 1943–2023. Minnesord av Anders Gustavsson	159
Nils-Arvid Bringéus 1926–2023. Minnesord av Birgitta Svensson.	165
Gunnar Nyström 1939–2021. Minnesord av Yair Sapir	169

Litteratur

Katarina Ek-Nilsson et al., <i>Min mormor. Kvinnoliv i en annan tid</i> . Rec. av Eva Helen Ulvros	173
Terry Gunnel (red.), <i>Grimm ripples: The Legacy of the Grimms' Deutsche Sagen in Northern Europe</i> . Rec. av Alf Arvidsson	179

Variation mellan kort- och långstavighet i finlandssvenskt talspråk

Av Sarah Wikner, Saara Haapamäki och Viveca Rabb

Abstract

The feature *kortstavighet*, i.e. a short vowel followed by a short consonant (VC) in two-syllable words, is one of the most salient patterns distinguishing Swedish spoken in Finland from Swedish spoken in Sweden. The VC feature is a common phenomenon both in the spoken standard language and the dialects in Finland Swedish. There is, however, still a lack of studies exploring VC in spontaneous speech by speakers from different regions. Based on sociolinguistic variation research, the study aims to investigate the VVC/VCC and VC variations in two-syllable words. The data consists of recordings from a total of 80 speakers across five different cities (Turku, Helsinki, Vaasa, Porvoo and Tammsaari). The speakers are of different genders and ages and have different social backgrounds in terms of level of education and occupational status. The results show large individual differences. The variation partly correlates with education level and occupational status as well as with regional background, while gender and age do not seem to be as significant. Regardless of their regional background, those with higher levels of education and higher occupational status use the variants in a similar way, i.e. more long vowel variants and fewer short vowel variants. This applies both to the frequency of different variants and to the type of words occurring in different variants. Those with lower levels of education and lower occupational status use more short vowel variants and fewer long vowel variants. However, there are some regional differences among these speakers in terms of the type of words occurring in different variants.

Keywords: Finland Swedish, indexicality, quantity, sociolinguistics, variation.

Sarah Wikner, FD i svenska språket, Åbo Akademi. – PhD in Swedish, Åbo Akademi University, Finland. sarah.wikner@abo.fi

Saara Haapamäki, professor i svenska språket, Åbo Akademi. – Professor of Swedish, Åbo Akademi University, Finland. saara.haapamaki@abo.fi

Viveca Rabb, FD, docent i svenska språket, Åbo Akademi. – PhD, Docent in Swedish, Åbo Akademi University, Finland. viveca.rabb@abo.fi

Wikner, Sarah, Saara Haapamäki & Viveca Rabb, 2024: Variation mellan kort- och långstavighet i finlandssvenskt talspråk. I: *Svenska landsmål och svenskt folkliv* 2023 (146), s. 93–120. – Wikner, Sarah, Saara Haapamäki & Viveca Rabb, 2024: Variation in quantity in two-syllable words in spoken Finland Swedish. In: *Swedish Dialects and Folk Traditions* 2023 (146), p. 93–120. – DOI: <https://doi.org/10.69824/svlm.146.25714>

Denna artikel publiceras under villkoren i Creative Commons-licensen CC BY 4.0, som tillåter användning, spridning och reproduktion i vilket medium som helst, förutsatt att originalverket är korrekt citerat. – This article is published under the conditions given in the Creative Commons license CC BY 4.0, which allow use, distribution and reproduction in any medium, provided that the original work is cited correctly.

Forskningsartikel. Denna artikel har genomgått dubbelblind sakkunniggranskning. – Original research article. This article has undergone double-blind peer review.

© 2024 författaren. – © 2024 the author.

1. Inledning

I den nutida talade svenskan gäller följande kvantitetsregler i betonade stavelser: lång vokal måste följas av kort konsonant eller stå finalt i ett ord, och kort vokal måste följas av lång konsonant eller av två olika konsonanter. Stavelse-längden är alltså komplementär, och varje betonad stavelse måste innehålla ett långt ljud. I fornsvenskan antas det dock ha funnits även två andra längdtyper, d.v.s. lång vokal + lång konsonant och kort vokal + kort konsonant, och dessa är bevarade i de svenska dialekterna i Finland och i viss mån även i den finlandssvenska standardvarietetet. Finlandssvenskan har alltså samtliga följande kvantitetstyper: *VK*, *VVK*, *VKK* och *VVKK*, medan sverigesvenskan endast har *VVK* och *VKK*. (Se t.ex. Elert 1964 s. 34, Reuter 1980 s. 222 f., Bruce 2010 s. 113, Helgason et al. 2010 s. 47.) Kombinationen av kort vokal och kort konsonant kallas *kortstavighet*. I den talade svenskan i Finland förekommer kortstavighet dels i dialektala ord som saknar en långstavig motsvarighet (t.ex. *trämas* 'trängas'), dels i standardspråkliga ord som har en långstavig och en kortstavig variant (t.ex. *speela* och *spela*).¹ Det är variationen mellan den kortstaviga (*VK*) och den långstaviga varianten (*VVK*, ibland även *VKK*) som står i fokus för föreliggande artikel.

Svenska är vid sidan av finska ett officiellt språk i Finland och talas som modersmål av knappt 290 000 personer eller ungefär 5,2 procent av befolkningen (Saarela 2021). Den varietet av svenska som talas i Finland kallas alltså *finlandssvenska*, och den inkluderar både en standardvarietet och en rad olika dialekter som traditionellt brukar delas in i fyra huvudgrupper, nämligen österbottniska, åländska, åboländska och nyländska dialekter (Ivars 2015). I skrift följer finlandssvenskan den sverigesvenska normen, men när det gäller det talade språket finns det flera uttalsdrag som skiljer finlandssvenskan från sverigesvenskan (t.ex. Reuter 2014). Av dem är kortstavigheten ett av de mest framträdande dragen, och följaktligen har den under en lång tid tilldragit sig forskarnas intresse.

De tidigaste beskrivningarna av kortstavigheten står Hugo Pipping (1893) och Hugo Bergroth (1922) för. Pipping (1893) ger en fonetisk beskrivning av kortstavigheten och påpekar att i de fall man kan uttala ett ord kortstavigt i den bildade finlandssvenskan, måste den korta stavelsen följas av en tonande konsonant (t.ex. *över*, *mina*). Om den däremot följs av en tonlös konsonant, resulterar kortstavigheten snarare i en dialektal och/eller vulgär form, såvida det inte är fråga om ett lånord. (Pipping 1893 s. 133 f.) Bergroth (1922) kompletterar denna beskrivning med en diskussion kring kortstavighetens spridning och stiltvärde. Han noterar bl.a. att kortstavigheten är ett vardagligt drag som framför allt präglar de svenska dialekterna i Finland men i mindre utsträckning även ett mer standardnära talspråk, att kortstavigheten i det icke-dialektala talspråket endast berör ett fåtal ord som dock är högfrekventa

¹ Vi återger uttal av exempelord med standardortografi. Dubbelvokal eller -konsonant innebär långt ljud.

i språket och att den uppvisar stilistisk variation och är frånvarande t.ex. i föredragsstil och i scenspråk.

Kortstavigheten har också varit föremål för språkvårdsdiskussioner. Bergroth (1924 s. 59) beskriver kortstavigt uttal som ett av »de fulaste och vulgäraste dragen i vårt språk». Sedermera har språkvårdarnas inställning blivit något mer tolerant så att kortstavigheten t.ex. enligt Mikael Reuter (1993) kan accepteras »i spontant talspråk – också i radio». Reuter godkänner dock endast kortstavigt uttal av vissa ord, och t.ex. *göra* är enligt honom på gränsen till acceptabelt när det uttalas kortstavigt och *fara* definitivt över gränsen.

Redan Pipping (1883) och Bergroth (1922) påpekade att kortstavigheten är socialt laddad såtillvida att den inte hör hemma i vårdat och bildat talspråk. Detta har föranlett vissa forskare att studera hur kortstavigheten fördelar sig i olika socialgrupper. Reuter (1980) rapporterar en sådan studie som fokuserar på 20 helsingforsiska manliga talare som har olika social bakgrund. Resultaten visar att kortstavigheten är vanlig hos alla socialgrupper och att skillnaderna dem emellan är små men att den lägsta socialgruppen har fler förekomster av kortstavighet både när det gäller antal kortstaviga varianter totalt och antal olika ord i kortstavig variant.

Jenny Stenberg-Sirén (2015, 2018) har undersökt kortstavigt uttal i nyhetsuppläsningar under perioden 1970–2009. Hon fokuserar på 21 ord och har valt dem utgående från vilka ord som enligt Bergroth och Reuter förekommer kortstavigt i icke-dialektal finlandssvenska men som enligt språkvården borde uttalas långstavigt i radiospråk. Dessa ord är *bara, blivit, både, däremot, göra, hela, medan, morgon, någon, något, redan, sedan, sina, sådan(t)a, tagit(s), vara, varit, våra, före, genom* och *över* (de tre sistnämnda även i sammansättningar). Stenberg-Siréns studie visar att kortstavigt uttal har ökat en aning under den undersökta perioden, vilket hon tolkar som ett tecken på att det kortstaviga uttalet har blivit mer neutralt och accepterat i takt med att det finlandssvenska standardtalspråket blivit mindre förankrat i huvudstadsregionens överklassuttal.

Sarah Wikner (2018) har undersökt variationen mellan kortstavigt och långstavigt uttal i samma ord som Stenberg-Sirén i ett material som består av helsingforsiska vardagliga samtal mellan talare som mestadels representerar högre socialgrupper. Hennes studie visar att kortstavigheten är ett vanligt fenomen, medan långstaviga varianter är rätt ovanliga och förekommer nästan uteslutande hos sådana informanter som är äldre än 60 år.

På grundval av tidigare forskning kan man alltså anta att variationen mellan kortstavigt och långstavigt uttal i viss mån kan hänga samman med situationens formalitetsgrad och med talarens sociala bakgrund och ålder samt att kortstavigheten med tiden blivit vanligare på bekostnad av långstaviga varianter, åtminstone gällande vissa ord. Det saknas emellertid studier som systematiskt granskar vilket samband växlingen mellan kort- och långstavighet i spontant tal har med olika icke-språkliga bakgrundsvariabler. Vår avsikt är att fylla denna forskningslucka genom att studera variationen mellan kort- och långstaviga varianter i ett inspelat samtals- och intervjumaterial med sammanlagt

80 informanter som har olika utbildningsnivå och yrkesstatus, är i olika åldrar och av olika kön samt kommer från fem olika städer i Svenskfinland: Åbo, Helsingfors, Vasa, Borgå och Ekenäs. Som framkommit ovan finns ett par studier av kortstavighet i Helsingfors (Reuter 1980, Wikner 2018), medan tidigare studier av kortstavighet i Åbo, Vasa, Borgå och Ekenäs saknas helt. Vi vill ta reda på om variationen mellan kort- och långstaviga varianter hos individerna i vår studie kan förklaras med hänsyn till deras bakgrund, och om den har en koppling till situationens formalitetsgrad.

2. Teoretiska utgångspunkter

Vår studie kan placeras inom sociolingvistisk variationsforskning, som ursprungligen introducerades av William Labov (1966, 1972). Med variationsforskningen delar vi utgångspunkten att språklig variation kan knytas till utomspråkliga faktorer på olika nivåer. Samband mellan språklig variation och utomspråkliga faktorer kan grovt sett undersökas ur två perspektiv: dels kan man utgå från informanternas bakgrund och studera språklig variation på gruppnivå, vilket har varit vanligt inom traditionell variationsforskning, dels kan man utgå från språkbruket och studera språklig variation på individnivå. Det förstnämnda perspektivet innebär att man på förhand delar in informanterna i grupper på basis av utomspråkliga faktorer, medan det sistnämnda innebär att man utgår från individernas bruk av olika varianter och relaterar dem till olika bakgrundsvariabler. Vår primära utgångspunkt i den här studien är den individcenterade. I likhet med flera forskare (t.ex. Cameron 1990, Mæhlum 1992, Mendoza-Denton 2004, Coupland 2007) menar vi att det är problematiskt att på förhand dela in informanterna i grupper enligt bakgrundsvariablerna, eftersom det lätt leder till att man inte i tillräcklig mån beaktar den variation som finns inom grupperna och eftersom man inte på förhand kan veta vilka bakgrundsvariabler som är relevanta.

Till skillnad från de flesta dialektologiska och sociolingvistiska studier delar vi inte heller informanterna i grupper enligt en bestämd ort eller ett bestämt geografiskt område, utan ser den utomspråkliga variabeln hemort som likvärdig med de andra bakgrundsvariablerna. Vi försöker därmed frångå den fixering vid geografiska platser (och »authentiska» representanter för dessa platser) som enligt Mary Bucholtz (2003) och Barbara Johnstone (2004) karakteriserat dialektologin ända sedan dess början i det nationalromantiska idéklimatet på 1800-talet och som i stor utsträckning präglat även den sociolingvistiska forskningen. Eftersom både dialektologiska och sociolingvistiska studier i regel har tagit utgångspunkt i en enda ort eller ett enda område och studerat variationen där har den språkliga variationen alltså i första hand setts som geografisk och i andra hand som relaterad till olika sociala faktorer.

Det finns emellertid flera nyare teoretiska ansatser (t.ex. Agha 2003, 2007, Silverstein 2003, Johnstone 2004, 2010, Johnstone & Kiesling 2008, Eckert

2008, 2012) som framhåller att den språkliga variationen inte per automatik ska kopplas till geografiska platser men att den inte heller på ett enkelt sätt kan förklaras med hänvisning till andra sociala kategorier såsom ålder, kön eller utbildning. Snarare är det fråga om ett komplext nätverk av ideologiska kopplingar som konstituerar variationens sociala betydelsepotential. Individernas sätt att använda olika språkliga resurser kan alltså förstås med hänsyn till många olika faktorer som samverkar med varandra. Trots att vi i denna artikel relaterar variationen av kort- och långstavighet till s.k. traditionella bakgrundsvariabler tänker vi oss alltså inte att de på ett enkelt eller endimensionellt sätt kan förklara variationen.

Relationen mellan språkliga uttryck och den sociala information de kopplas ihop med kan även relateras till Labovs (1972 s. 179 f.) klassiska indelning av språkliga variabler i indikatorer, markörer och stereotyper samt till begreppet indexikalitet (t.ex. Silverstein 2003, Johnstone 2010). Indikatorerna, som kan avslöja talarens geografiska eller sociala hemvist, är sådana som talaren är omedveten om. De motsvarar Michael Silversteins (2003) första indexikalitetsgrad. Markörer är variabler som talaren är medveten om och som uppvisar stilistisk variation, medan stereotyper dessutom ger upphov till attityder. De motsvarar Silversteins andra och tredje indexikalitetsgrad. I ljuset av våra resultat relaterar vi variationen av kort- och långstavighet till Labovs (1972) indelning samt till Silversteins (2003) indexikalitetsnivåer.

3. Orter, informanter och material

Informanterna i denna studie kommer, som framgått, från Åbo, Helsingfors, Vasa, Borgå och Ekenäs. Dessa fem städer är regionalt spridda i Svenskfinland och gränsar inte till varandra. Av städerna ligger Borgå längst österut och Helsingfors näst längst österut vid sydkusten. Åbo ligger vid kusten i sydväst, och Ekenäs är beläget ungefär mittemellan Åbo och Helsingfors, vid sydkusten i Västnyland. Vasa ligger i mellersta Österbotten. Sett till antalet personer med svenska som modersmål är Helsingfors den största staden (med ungefär 37 000 svenskspråkiga av totalt 665 000 invånare, d.v.s. drygt 5 %). Därefter kommer Vasa (16 300 av 68 000 d.v.s. knappt 24 %), Borgå (14 500 av 51 000, d.v.s. drygt 28 %), Ekenäs (11 900 av 15 000, d.v.s. knappt 80 %) och Åbo (10 800 av 198 000, d.v.s. drygt 5 %) (Svenska Finlands Folkting 2006, Kommunförbundet 2023). Ekenäs var en egen stad fram till år 2009, men hör numera till storkommunen Raseborg. Orsaken till att vi fokuserar på Ekenäs är att de orter som sedermera blev Raseborg enligt den traditionella dialektindelningen har olika dialekter, och de inspelningar vi studerar är uttryckligen från Ekenäs (se nedan).

Den svenska som talas i Åbo och Helsingfors ligger nära det finlandssvenska standardtalspråket. I Vasa, Borgå och Ekenäs finns det betydligt mer variation så att vissa individer talar standardnära, medan andra talar mer dialektalt.

Vårt material består av intervjuer gjorda 2005–2007 inom ramen för *Spara talet*-projektet vid Svenska litteratursällskapet i Finland. Ur denna korpus har vi valt korta utdrag från de ovan nämnda städerna. Vi kallar detta material för *S-materialet*. Vi har valt tio informanter per ort, d.v.s. totalt 50 informanter. Vid valet av informanter har vi fäst uppmärksamhet vid deras utbildningsnivå, yrke, kön och ålder. Av informanterna är 21 kvinnor och 29 män. Åldern varierar mellan 21 och 82 år, men 24 av informanterna är yngre än 35 år och 26 äldre än 50 år. Vårt mål har varit att hälften av informanterna från varje ort skulle ha lägre utbildning och yrkesstatus och hälften högre. Detta har inte varit möjligt för Åbomaterialets del där endast tre informanter saknar studentexamen och har utbildning från yrkeskola eller institut/yrkeshögskola. Därutöver finns det två som har avlagt studentexamen och studerat men inte avlagt någon akademisk examen. Man kan givetvis inte påstå att de har särskilt låg utbildning, men en av dem har vi på grundval av personens yrke klassificerat som en talare med lägre utbildningsnivå och yrkesstatus. Från Ekenäs var det endast möjligt att hitta två informanter med avslutad akademisk examen. De övriga tre som klassificeras som talare med högre utbildning och yrkesstatus har (med hänsyn till sin ålder) förhållandevis hög utbildning och också hög yrkesstatus. Uppgifterna om talarnas utbildning och yrke är tyvärr något bristfälliga i *S-materialet*. I de metadata vi har fått tillgång till anges i vissa fall annan utbildning och annat yrke än individerna anger i de inspelade intervjuerna. I sådana fall har vi utgått från det som informanterna säger i intervjuerna. Alla intervjuer innehåller dock inte diskussioner kring informantens utbildning och yrken, och då har vi fått lita på de uppgifter som finns i metadata. Det finns vidare ingen information om informanternas föräldrars utbildningsnivå och yrkesstatus, vilket förstås är beklagligt.

För att utreda om variationen mellan kort- och långstavighet har en koppling till situationens formalitetsgrad har vi från Åbo, Helsingfors och Vasa dessutom analyserat material som består av vardagliga samtal och som alltså har en lägre formalitetsnivå än *Spara talet*-inspelningarna. Dessa är hämtade från korpusen Urbana dialekter i Svenskfinland vid Åbo Akademi. Vi kallar detta material för *U-materialet*. Samtalen är inspelade under åren 2009–2017, och de är lediga, icke-arrangerade vardagssamtal där deltagarna känner varandra väl och där ingen utomstående är närvarande. Ur denna korpus har vi valt korta samtalsutdrag av tio informanter per ort, d.v.s. totalt 30 informanter. Informanterna från Vasa är även här valda så att hälften har lägre och hälften högre utbildningsnivå och yrkesstatus. Av informanterna från Helsingfors har sju akademisk utbildning och tre en yrkesinriktad utbildning. I Åbo har det inte varit möjligt att välja informanter som har lägre utbildningsnivå och yrkesstatus. Alla Åboinformanter i denna korpus har således akademisk utbildning, och många av dem har även föräldrar med akademisk utbildning. Av informanterna i denna korpus är 15 kvinnor och 15 män. Åldern varierar mellan 21 och 89 år, men hälften är yngre än 50 år och hälften är äldre än 50 år.

Det sammanlagda antalet informanter i det inspelade materialet är alltså 80.

Vi har lyssnat på samtliga inspelningar i deras helhet och sedan slumpmässigt valt ett utdrag på 500 ord för varje informant. Ett samtalsutdrag på ett visst antal ord per informant ger oss möjlighet att undvika att informanternas samtalstempo spelar in, som det t.ex. gör om man väljer utdrag utifrån en viss tid. Eftersom kortstavighet är ett frekvent drag i finlandssvenskt talspråk anser vi att 500 ord per informant ger ett tillräckligt omfattande material för vår studie. Det bör förstås beaktas att det är mer eller mindre slumpmässigt hur många och vilka ord som förekommer i kort- respektive långstavig variant, och att mängden och arten av varianterna bl.a. kan bero på samtalsämnet, men vi försöker utreda om det trots detta går att se mönster i materialet.

4. Excerpering och analysmetoder

Talspråksmaterialet analyseras med utgångspunkt i sociolingvistisk variationsanalys (t.ex. Labov 1972, Eckert 2012) med fokus på samband mellan kort- och långstavighet och olika utomspråkliga faktorer. Som vi redan nämnt utgår vi primärt från individernas bruk av olika varianter.

Vi fokuserar i denna studie på tvåstaviga ord av typen *bara*, *göra* och *smaka*, inklusive sammansättningar där förleden är tvåstavig (t.ex. *översätta*, *genomföra*). I de valda utdragen på 500 ord har vi excerperat alla ord som i hela materialet och enligt tidigare forskning (se ovan) uppvisar en variation mellan kort- och långstaviga varianter. Vi har inte excerperat finska lånord av typen *kiva* (’trevlig(t)’, ’kul’), som visserligen uttalas kortstavigt men som inte kan uttalas långstavigt. Vi har inte heller excerperat dialektala ord som är bildade av två ord och som uttalas kortstavigt, såsom *sidu* (av *ser du*), och inte heller sådana dialektala ord som endast förekommer kortstavigt. Vidare har vi uteslutit egennamn. Vårt kriterium vid excerperingen har alltså varit att orden måste förekomma i standardfinlandssvenska och ha en långstavig och en kortstavig variant.

Förutom kort- och långstaviga varianter har vi i alla material dessutom excerperat varianter som är långstaviga men som utgör enstaviga förkortningar av ord som är tvåstaviga i standardsvenskan. Det är fråga om varianter som *baa* för *bara*, *faa* för *fara*, *jöö* för *göra*, *nåå* för *något* och *nåån* för *någon*. Därtill har vi excerperat apokoperade infinitiver och preteritumformer av sådana ord som också har en kort- och långstavig variant. Det gäller varianter som *jäär* för *göra*, *faar* för *fara*, *komm* för *komma* och *hadd* för *hade*. Exempelvis infinitivformen av verbet *fara* kan i vårt material alltså förekomma i fyra olika varianter: *faara*, *fara*, *faar* och *faa*. Också preteritumformen av verbet *ha* kan i vårt material förekomma i fyra varianter: *haade*, *hadde*, *hade* och *hadd*. De flesta orden har emellertid endast två varianter, d.v.s. en kort- och en långstavig.

För varje informant har vi räknat antalet kortstaviga varianter, antalet långstaviga varianter, antalet långstaviga förkortade varianter och antalet apokoperade varianter. För var och en av dessa kategorier har vi räknat både det

totala antalet belägg och antalet olika ord per informant. Vi har också undersökt vilka typer av ord som förekommer i kort- och långstavig variant hos olika individer. För att undersöka kopplingar mellan variationen av kort- och långstavigt uttal och informanternas bakgrund har vi grupperat informanterna på basis av antalet belägg på kortstaviga varianter. Således diskuterar vi var för sig vad informanter som uppvisar 0–9 belägg, informanter som uppvisar 10–19 belägg och informanter som uppvisar 20 belägg eller fler har gemensamt avseende bakgrundsvariablerna regional hemvist, utbildningsnivå och yrkesstatus, kön och ålder. Inom varje grupp diskuterar vi också vilka typer av ord som förekommer i kort- och långstavig variant. Gränserna är förstås godtyckliga, och grupperingen fungerar snarast som ett sätt att kategorisera och hantera data. Vi analyserar först S- och U-materialen separat och fokuserar på variationen av kort- och långstavighet på individnivå (avsnitt 5) och redogör för dess koppling till bakgrundsvariablerna (regional hemvist, utbildnings- och yrkesstatus, kön och ålder samt formalitetsnivå). I avsnitt 6 diskuterar vi betydelsen av varje bakgrundsvariabel för sig. Vad gäller den koppling som hemorten har med resultaten (avsnitt 6.1) fokuserar vi enbart på S-korpusen, eftersom den innehåller material från fler geografiska orter än U-korpusen. När vi diskuterar kopplingar mellan variationen av kort- och långstavighet och bakgrundsvariablerna utbildnings- och yrkesstatus (avsnitt 6.2) och kön och ålder (avsnitt 6.3) utgår vi däremot från båda materialen. När vi diskuterar betydelsen av situationens formalitetsgrad (avsnitt 6.4) fokuserar vi endast på informanterna från Åbo, Helsingfors och Vasa, eftersom dessa orter är representerade i båda korpusarna.

5. Analys av kort- och långstavighet på individnivå

Vi börjar med att redogöra för analysen av kort- och långstavighet i S-materialet och fortsätter sedan med U-materialet.

5.1. S-materialet

Det finns sammanlagt 20 informanter som har färre än 10 belägg på kortstaviga varianter. Dessa listas i tabell 1 nedan. I kolumnerna anges det totala antalet belägg på kortstaviga, långstaviga, förkortade långstaviga och apokoperade varianter och inom parentes anges antalet olika ord i kortstavig, långstavig, förkortad långstavig eller apokoperad variant hos enskilda individer. Informanterna är rangordnade enligt antal belägg på kortstaviga varianter (från färre till fler). I tabellen framgår även varje informants pseudonym, ålder, hemort samt utbildningsnivå och yrkesstatus (H=högre, L=lägre).

Man kan inledningsvis konstatera att majoriteten av dessa informanter kommer från Helsingfors (8) och Åbo (6). Tre informanter kommer från Ekenäs, två från Vasa och en från Borgå. Det finns något fler män (12) än kvinnor (8)

Tabell 1. Informanter med färre än 10 belägg på kortstaviga varianter i S-materialet. (»UN & YS» står för utbildningsnivå och yrkesstatus.)

Pseudonym (ålder)	Hemort	UN & YS	Kort- staviga (olika)	Lång- staviga (olika)	Förkortade långstaviga (olika)	Apokoperade
Lars (66)	Åbo	H	–	27 (20)	–	–
Vincent (21)	Helsingfors	L	3 (2)	12 (6)	4 (3)	–
Rolf (65)	Ekenäs	H	3 (3)	9 (5)	3 (2)	–
Karin (69)	Åbo	H	4 (3)	25 (13)	–	–
Laura (27)	Helsingfors	H	4 (3)	22 (10)	–	–
Robin (22)	Åbo	H	4 (1)	21 (11)	7 (5)	–
Hans (62)	Åbo	H	5 (4)	32 (14)	3 (2)	–
Julius (61)	Helsingfors	H	6 (5)	20 (9)	–	–
Linda (26)	Ekenäs	H	6 (5)	15 (11)	3 (2)	–
Nina (62)	Helsingfors	L	6 (5)	15 (10)	1 (1)	–
Hampus (27)	Helsingfors	H	7 (5)	33 (15)	–	–
Christoffer (22)	Åbo	L	7 (3)	26 (12)	3 (2)	–
Börje (82)	Helsingfors	H	7 (4)	24 (15)	–	–
Ulrika (33)	Åbo	H	7 (5)	22 (14)	1 (1)	–
Siv (71)	Ekenäs	H	7 (5)	9 (9)	3 (2)	4 (1)
Tove (27)	Vasa	H	8 (5)	11 (6)	–	1 (1)
Helmer (59)	Borgå	H	9 (9)	19 (13)	4 (2)	–
Jens (61)	Helsingfors	L	9 (7)	14 (11)	1 (1)	–
Sylvia (55)	Helsingfors	H	9 (4)	13 (5)	–	–
Henrik (66)	Vasa	H	9 (7)	9 (7)	–	–

och något fler äldre (12) än yngre (8). Majoriteten (16) har hög utbildning och yrkesstatus.

Om man fokuserar på de sju informanter som har fem belägg eller färre är majoriteten (4) av dem från Åbo. Också den enda informant i materialet som inte har något belägg alls på kortstaviga varianter är från Åbo.

När det gäller vilka ord som förekommer i kortstavig form finns en del skillnader i resultaten som har att göra med från vilken stad informanterna kommer. Informanterna från Åbo använder endast sju olika ord kortstavigt, nämligen *bara*, *före*, *göra*, *något*, *vara*, *varit* och *över*. Informanterna från Helsingfors använder sammantaget 16 olika ord kortstavigt, nämligen *bara*, *blivit*, *både*, *fara*, *före*, *genom*, *mina*, *morgon*, *något*, *sedan*, *sina*, *såna*, *vara*, *varit*, *våra* och *över*. Informanterna från Vasa, Borgå och Ekenäs uppvisar belägg på lite

färre olika ord, men antalet informanter från dessa städer är också lägre. Alla informanter, med undantag av Henrik från Vasa, använder uteslutande sådana ord kortstavigt som enligt Bergroth (1922), Reuter (1980) och Stenberg-Sirén (2015) är accepterade i standardfinlandssvenska.

Man kan notera att antalet långstaviga varianter uppvisar mycket stor variation men att alla informanter förutom Henrik har fler belägg på långstaviga varianter än på kortstaviga. Det finns en regionalt betingad variation när det gäller antalet långstaviga varianter. Flest sådana finns hos talare från Åbo (medeltal 26). Näst flest har Helsingforstalarna (medeltal 19), medan talarna från Borgå, Ekenäs och Vasa har betydligt färre långstaviga varianter. Exempel på ord som förekommer i långstavig variant hos talare från alla städer är *gammal, hade, komma, läser, mycket, sommar, talar* och *veckor*. En del av de ord som förekommer kortstavigt i Åbo och Helsingfors förekommer också långstavigt där. Lars, Karin, Hampus, Christoffer och Börje har sammantaget belägg på följande ord i långstavig variant: *blivit, göra, mina, vara, våra* och *över*. Henrik från Vasa uttalar *varit* långstavigt.

Över hälften av informanterna (11) har belägg på förkortade långstaviga varianter. Bland dessa finns ungefär lika många äldre som yngre, några fler män (7) än kvinnor (4) och några fler högutbildade (7) än lågutbildade (4). Varianterna *nåå* och *nåån* finns hos flera yngre och äldre informanter från Helsingfors, Åbo, Borgå och Ekenäs. Varianterna *baa, faa* och *vaa* förekommer mestadels hos yngre informanter från dessa städer. Informanterna från Vasa har inga förkortade långstaviga varianter. Endast två kvinnliga informanter, Siv och Tove, uppvisar belägg på apokoperade varianter av fokusvariablerna. Den ena av dem är en äldre kvinna från Ekenäs och den andra en yngre kvinna från Vasa.

Majoriteten av informanterna i denna grupp talar mycket standardnära och uppvisar inga dialektala drag. Undantagen är Helmer från Borgå, Rolf och Siv från Ekenäs och Tove från Vasa som uppvisar vissa dialektala drag.

Nu går vi över till de informanter som har 10–19 belägg på kortstaviga varianter. I S-materialet finns det sammanlagt 18 sådana informanter. Dessa listas i tabell 2 nedan enligt samma princip som ovan.

Informanterna i denna grupp kommer från Vasa (6), Borgå (5), Åbo (4), Helsingfors (2) och Ekenäs (1). Det finns några fler kvinnor (11) än män (7) och några fler äldre (10) än yngre (8). Det finns några fler lågutbildade (11) än högutbildade (7), men förhållandet mellan låg- och högutbildade är här betydligt jämnare än hos dem som hade få kortstaviga varianter.

Av dessa informanter har hälften fler belägg på långstaviga varianter än på kortstaviga och hälften fler belägg på kortstaviga än på långstaviga varianter. Det genomsnittliga antalet långstaviga varianter är dock lägre här än hos de informanter som behandlades tidigare. Majoriteten har belägg på förkortade långstaviga varianter och/eller apokoperade varianter.

Dessa informanter uppvisar sammantaget belägg på 45 olika ord i kortstavig variant. Det finns emellertid tämligen stor variation på individnivå. En

Tabell 2. Informanter med 10–19 belägg på kortstaviga varianter i S-materialet. («UN & YS» står för utbildningsnivå och yrkesstatus.)

Pseudonym (ålder)	Hemort	UN & YS	Kort- staviga (olika)	Lång- staviga (olika)	Förkortade långstaviga (olika)	Apokoperade
Daniel (25)	Åbo	H	10 (4)	30 (18)	4 (1)	–
Lovisa (32)	Borgå	H	10 (8)	29 (13)	11 (3)	–
Lisbeth (63)	Vasa	H	10 (7)	20 (9)	–	1 (1)
Lisa (23)	Helsingfors	L	10 (7)	16 (9)	4 (2)	–
Kasper (21)	Helsingfors	L	10 (6)	6 (5)	11 (3)	–
Åke (67)	Vasa	L	10 (9)	1 (1)	–	4 (2)
Julia (24)	Borgå	L	11 (8)	29 (12)	3 (2)	2 (1)
Josefin (27)	Vasa	L	11 (5)	12 (8)	–	–
Ture (68)	Borgå	L	12 (11)	8 (6)	2 (1)	10 (4)
Jan (55)	Åbo	L	13 (8)	22 (14)	–	–
Etel (63)	Vasa	L	13 (8)	6 (5)	–	5 (2)
Björn (57)	Vasa	H	13 (8)	5 (4)	1 (1)	3 (1)
Carola (54)	Vasa	L	13 (7)	3 (3)	–	5 (5)
Noam (26)	Borgå	H	14 (3)	20 (9)	11 (5)	–
Britt-Marie (66)	Åbo	L	15 (7)	18 (13)	–	–
Cilla (58)	Borgå	H	16 (7)	14 (8)	–	–
Ulla (59)	Åbo	L	16 (8)	9 (7)	2 (1)	–
Peter (32)	Ekenäs	H	18 (15)	12 (6)	6 (3)	2 (1)

del informanter (10) uppvisar endast belägg på sådana ord som fanns även hos dem som hade under tio belägg på kortstaviga varianter och som enligt Bergroth (1922), Reuter (1980) och Stenberg-Sirén (2015) är accepterade i standardfinlandssvenskan. Dessa informanter är Daniel, Lovisa, Lisa, Kasper, Julia, Jan, Noam, Britt-Marie, Cilla och Ulla. De kommer från Åbo, Helsingfors och Borgå och talar mycket standardnära. De övriga informanterna (8) uppvisar däremot belägg på kortstavigt uttal av flera andra ord (t.ex. *annat, bära, gammal, komma, kunna, läser, leva, magen, papper, samma, säger, sitta, smaka, sommar, sätta, spela, trettio, vilja* och *äta*). Dessa informanter kommer från Vasa, Borgå och Ekenäs, och de använder även flera andra dialektala drag. Trots att informanterna har olika grad av dialektalitet uppvisar de ungefär lika många belägg på kortstaviga varianter. Graden av dialektalitet har emellertid ett samband med vilka kortstaviga varianter talarna använder. Exempelvis Peter (som har 18 kortstaviga varianter) talar mycket dialektalt och har belägg på kortstavigt uttal av ord som t.ex. *tala, kommit, mycket* och

sitter, medan Cilla och Ulla (som har 16 belägg på kortstaviga varianter) talar mycket standardnära och har endast belägg på sådana kortstaviga varianter som är accepterade i standardfinlandssvenskan.

De långstaviga varianterna uppvisar i stort sett samma mönster som hos de informanter som har färre än tio belägg ovan. Hos informanterna från Åbo och Helsingfors förekommer således en hel del ord endast i långstavig variant (t.ex. *dagar, mycket, samma, säga, talar, veta*), medan samma typ av ord uppvisar en variation mellan kort- och långstavigt uttal hos informanterna från de övriga städerna. Ett par ord (*göra* och *över*) uppvisar i sin tur en variation mellan lång- och kortstavigt uttal hos två Åboinformanter (Daniel och Ulla), men förekommer endast kortstavigt hos de övriga informanterna.

Förkortade långstaviga varianter förekommer hos tio informanter, och bland dem finns informanter från alla fem städer. Av dessa är sex män och fyra kvinnor, sju yngre och tre äldre, och sex lågutbildade och fyra högutbildade. Det är fråga om samma typ av ord som vi nämnde ovan. I alla städer förekommer varianterna *nåå* och/eller *nåån*, i Helsingfors och Borgå därtill *baa* och *vaa* och i Borgå dessutom *faa*.

Apokoperade varianter av fokusvariabeln används av åtta informanter, som är från Vasa (5), Borgå (2) och Ekenäs (1). Av dem är hälften kvinnor och hälften män, sex äldre och två yngre och fem högutbildade och tre lågutbildade. När det gäller användningen av förkortade långstaviga varianter och apokoperade varianter hos dessa informanter förefaller det alltså inte finnas något samband med kön, ålder eller utbildningsnivå. Däremot kan man konstatera att apokoperade varianter endast finns hos informanter från Vasa, Borgå och Ekenäs, medan sådana inte förekommer hos informanterna från Åbo och Helsingfors.

Slutligen går vi över till de 12 informanter som har 20 eller fler belägg på kortstaviga varianter. Dessa listas i tabell 3 nedan.

Man kan notera att dessa tolv informanter kommer från Borgå (4), Ekenäs (6) och Vasa (2). Ingen av dem är alltså från Åbo eller Helsingfors. Det finns fler män (9) än kvinnor (3) och fler yngre (8) än äldre (4) bland dessa informanter. Majoriteten av dem (9) har låg utbildning.

Alla dessa informanter har fler belägg på kortstaviga varianter än på långstaviga, och sammanlagt finns det många olika ord som förekommer i kortstavig variant. Man kan vidare notera att alla dessa informanter har flera andra dialektala drag. En del av informanterna från Borgå (Tony, Alec, Fabian) har dessutom belägg på trestaviga ord som uttalas kortstavigt (t.ex. *mäniska, arbete*), men dessa ingår inte i siffrorna i tabellen.

Dessa informanter uppvisar belägg på totalt 82 olika ord i kortstavig variant. Alla informanter har belägg på kortstavigt uttal av sådana ord som förekommer kortstavigt hos de två föregående informantgrupperna och i standardfinlandssvenska, t.ex. *bara, hela, någå, vara* och *över*. I motsats till de två föregående informantgrupperna uttalar de aldrig den här typen av ord långstavigt. Informanterna har dessutom belägg på många andra kortstaviga varianter av samma typ som hos föregående grupp.

Tabell 3. Informanter med 20 eller fler belägg på kortstaviga varianter i S-materialet. (»UN & YS» står för utbildningsnivå och yrkesstatus.)

Pseudonym (ålder)	Hemort	UN & YS	Kort- staviga (olika)	Lång- staviga (olika)	Förkortade långstaviga (olika)	Apokoperade
Stig (68)	Ekenäs	L	20 (14)	9 (9)	2 (2)	2 (1)
Nils (76)	Ekenäs	L	22 (17)	4 (4)	2 (2)	5 (1)
Tommy (28)	Vasa	H	22 (12)	3 (2)	–	6 (2)
Kerstin (56)	Ekenäs	L	24 (15)	14 (9)	1 (1)	–
Pinja (31)	Borgå	H	25 (9)	17 (13)	3 (2)	–
Bengt (68)	Ekenäs	H	25 (16)	11 (8)	1 (1)	9 (1)
Jenny (21)	Ekenäs	L	26 (11)	4 (2)	–	–
Mikael (28)	Vasa	L	32 (14)	–	–	6 (4)
Fabian (22)	Borgå	L	36 (22)	5 (5)	5 (5)	–
Alec (27)	Borgå	L	37 (17)	11 (6)	4 (4)	–
Andreas (26)	Ekenäs	L	38 (18)	5 (3)	3 (1)	–
Tony (21)	Borgå	L	39 (19)	6 (3)	1 (1)	2 (1)

Majoriteten (9) av informanterna har belägg på förkortade långstaviga varianter, och dessa informanter är både äldre och yngre. Två av dem är kvinnor och resten män och två är högutbildade och resten lågutbildade. Ingen av dem kommer från Vasa. De varianter som förekommer är *baa*, *faa*, *nåå*, *nåån*, *nååt* och *vaa*. Varianterna *baa*, *faa* och *vaa* finns återigen endast hos de yngre informanterna. Hälften av informanterna har apokoperade varianter av fokusvariablerna. Av dessa informanter är fyra lågutbildade, och alla är män. Det är framför allt *hadd* som förekommer apokoperat, men också exempelvis *kåmm* och *vill*.

5.2. U-materialet

Som vi nämnde i inledningen kan man på grundval av tidigare forskning anta att variationen mellan kortstavigt och långstavigt uttal har ett samband med situationens formalitetsgrad. Som framgick i kapitel 3 består vårt material av inspelningar med olika formalitetsgrad: inspelningarna från U-korpusen är lediga icke-arrangerade vardagssamtal, medan inspelningarna från S-korpusen är mer formella och asymmetriska. En jämförelse mellan kortstaviga varianter i de olika korpuserna ger oss därmed möjlighet att säga något om kortstavighet i relation till situationens formalitetsgrad.

Vi går nu vidare med att redogöra för analysen av kortstaviga varianter i

U-materialet. Samtliga 30 informanter listas i tabell 4 nedan, enligt samma princip som ovan.

Man kan inledningsvis notera att antalet kortstaviga varianter i medeltal är exakt detsamma i detta material som antalet kortstaviga varianter i medeltal för informanterna från Åbo, Helsingfors och Vasa i S-materialet, nämligen 10. Också antalet långstaviga varianter i medeltal är identiskt i båda materialtyperna, nämligen 16. Detta är anmärkningsvärt och tycks visa att formalitetsnivån i detta fall inte har betydelse för resultaten.

I övrigt kan man i det stora hela urskilja samma mönster i U-materialet som i S-materialet, vilket ger ytterligare stöd för att formalitetsnivån inte förefaller ha betydelse för resultaten. Tabellen visar, för det första, att det finns sammanlagt 19 informanter i U-materialet som har färre än 10 belägg på kortstaviga varianter. Dessa informanter kommer från Åbo (10) och Helsingfors (9), men majoriteten av dem (16) är också högutbildade. Ungefär hälften är kvinnor (10) och hälften män (9), och ungefär hälften är äldre (9) och hälften yngre (10). Ingen av Vasainformanterna har under tio belägg på kortstaviga varianter. Om man fokuserar på de tio informanter som har fem belägg eller färre är majoriteten (7) av dem från Åbo och högutbildade.

I tabell 4 framgår vidare att det finns åtta informanter som har 10–19 belägg. Sju av dessa informanter är från Vasa och en från Helsingfors. Hälften är kvinnor och hälften är män och de flesta (6) är äldre. Hälften har låg utbildning och hälften har hög utbildning. I U-materialet finns endast tre informanter som har fler än 20 belägg på kortstaviga varianter, och de är alla från Vasa. Det är två kvinnor och en man, och alla tre är yngre. Två av dem har låg utbildning och en hög.

Också när det gäller vilka ord som förekommer i kortstaviga varianter uppvisar U-materialet samma mönster som S-materialet. De informanter som har få belägg på kortstaviga varianter uttalar alltså enbart sådana ord kortstavigt som enligt Bergroth (1922), Reuter (1980) och Stenberg-Sirén (2015) är accepterade i standardfinlandssvenskan (t.ex. *bara, hela, genom, göra, sina, vara*). Dessa informanter uppvisar också belägg på en del av dessa ord i långstavig variant. De har även i övrigt rätt många belägg på långstaviga varianter. De informanter som uppvisar minst tio belägg på kortstaviga varianter och som är från Vasa har i sin tur en rad andra kortstaviga varianter av samma typ som vissa av informanterna i S-materialet, och de har få belägg på långstaviga varianter. Undantaget är Alice, vars belägg på kortstaviga varianter följer samma mönster som hos de informanter som har få belägg.

Liksom i S-materialet uppvisar kort- och långstavigheten även i U-materialet en komplementär distribution; ju färre kortstaviga varianter, desto fler långstaviga och omvänt. Vidare har de med hög utbildning och yrkesstatus fler långstaviga varianter (i medeltal 18) än de med låg utbildning och yrkesstatus (i medeltal 8). Denna skillnad har en regional koppling på så sätt att de informanter som är från Åbo har flest långstaviga varianter (i medeltal 27), medan de som är från Vasa har lägst antal långstaviga varianter (i medeltal 4). Den

Tabell 4. U-materialet. (»UN & YS» står för utbildningsnivå och yrkesstatus.)

Pseudonym (ålder)	Hemort	UN & YS	Kort- staviga (olika)	Lång- staviga (olika)	Förkortade långstaviga (olika)	Apokoperade
Holger (89)	Åbo	H	3 (2)	51 (14)	1 (1)	–
Emil (22)	Åbo	H	3 (2)	26 (15)	11 (3)	–
Mia (32)	Helsingfors	H	3 (3)	18 (12)	6 (3)	–
Anton (24)	Helsingfors	H	3 (2)	12 (6)	4 (3)	–
Carina (58)	Åbo	H	4 (4)	32 (15)	1 (1)	–
Lotta (22)	Åbo	H	4 (4)	20 (12)	9 (3)	–
Elisabet (83)	Åbo	H	4 (3)	17 (9)	1 (1)	–
Ann-Sofie (34)	Åbo	H	5 (3)	27 (16)	1 (1)	–
Kaj (54)	Åbo	H	5 (3)	22 (16)	–	–
Iris (84)	Helsingfors	H	5 (4)	21 (15)	–	–
Erik (70)	Åbo	H	6 (2)	28 (16)	1 (1)	–
Max (23)	Helsingfors	L	6 (4)	16 (9)	7 (3)	–
Niklas (26)	Helsingfors	H	6 (3)	10 (7)	5 (2)	–
Maj (33)	Åbo	H	7 (5)	16 (7)	3 (2)	–
Karl (88)	Helsingfors	L	7 (6)	30 (19)	–	–
Benjamin (22)	Åbo	H	7 (6)	30 (14)	14 (4)	–
Rosa (25)	Helsingfors	L	7 (5)	12 (9)	9 (3)	–
Anita (67)	Helsingfors	H	7 (4)	12 (7)	1 (1)	–
Elmer (79)	Helsingfors	H	9 (6)	12 (9)	–	–
Alice (89)	Vasa	H	10 (7)	12 (11)	–	1 (1)
Ellen (62)	Helsingfors	H	11 (5)	17 (11)	–	–
Elis (44)	Vasa	H	13 (9)	3 (3)	1 (1)	10 (4)
Evert (85)	Vasa	L	14 (9)	1 (1)	–	4 (4)
Elof (85)	Vasa	H	15 (11)	1 (1)	1 (1)	6 (1)
Sofia (21)	Vasa	L	15 (10)	1 (1)	–	16 (2)
Kurt (76)	Vasa	L	18 (11)	1 (1)	–	8 (5)
Berit (85)	Vasa	L	19 (14)	1 (1)	–	6 (4)
Per-Erik (44)	Vasa	L	20 (15)	1 (1)	–	8 (1)
Pernilla (25)	Vasa	H	21 (8)	11 (8)	3 (1)	8 (5)
Carolina (22)	Vasa	L	36 (19)	6 (6)	–	20 (3)

regionala och sociala bakgrunden är alltså här relaterade till varandra genom att alla Åboinformanter har hög social status, medan det bland Vasainformanterna finns både högre och lägre social status.

Förkortade långstaviga varianter förekommer i alla tre städer, men är van-

ligare i Helsingfors och Åbo än i Vasa. Därtill är de vanligare hos yngre än äldre informanter, såtillvida att de äldre informanterna uppvisar enstaka belägg (oftast *nåå* eller *nåån*), medan de yngre informanterna använder flera förkortade långstaviga varianter (t.ex. *baa*, *faa*, *jöö*, *nåå*, *vaa*). Apokoperade varianter förekommer i sin tur endast hos informanterna från Vasa, som alla uppvisar belägg på sådana.

6. Kort- och långstavighet i relation till bakgrundsfaktorer

I det här avsnittet diskuterar vi variationen av kort- och långstavighet i relation till bakgrundsfaktorerna hemort, utbildnings- och yrkesstatus, kön och ålder samt formalitetsnivå.

6.1. Hemort

I diskussionen nedan kommer vi dels att ta fasta på vilka generella tendenser resultaten uppvisar vad gäller kort- och långstavighetens koppling till informanternas hemorter, dels att reflektera över hur de geografiska skillnaderna relativiseras när man beaktar de individuella skillnaderna.

I tabell 5 ges en översikt av antalet kortstaviga varianter på individnivå i de olika städerna i S-materialet och i tabell 6 ges en översikt av antalet långstaviga varianter på individnivå i samma material.

Tabellerna visar framför allt att det finns stor individuell variation i materialet men också att det finns vissa skillnader mellan de olika orterna i materialet. Kortstaviga varianter är således mest sällsynta i Åbo- och i Helsingforsmaterialet, medan de övriga städerna har fler kortstaviga varianter. Mest förekommer de hos informanterna från Borgå och därefter Ekenäs och Vasa. Vad gäller långstaviga varianter är dessa i sin tur vanligast i Åbo- och Helsingforsmaterialet, men skillnaden mellan Helsingfors och Borgå är inte stor. Minst frekvent förekommer långstaviga varianter i Vasa och näst minst i Ekenäs.

I båda tabellerna framgår alltså också att det finns stora skillnader mellan olika individer i varje stad. De individer som har över 30 belägg på kortstaviga varianter kommer från Vasa (Mikael), Borgå (Tony, Alec och Fabian) och Ekenäs (Andreas), men bland Borgå-, Vasa- och Ekenäsinformanterna finns också sådana som har få belägg på kortstaviga varianter. I Åbo finns flera informanter som har under fem belägg på kortstaviga varianter, men också ett par informanter som uppvisar över 15 belägg. I Helsingfors finns en något mindre spridning bland informanterna, men medianen för kortstaviga varianter är trots allt den samma i Åbo och Helsingfors, och medeltalet för kortstaviga varianter är ungefär lika stort i båda städerna. De individer som har över 30 belägg på långstaviga varianter kommer från Åbo (Daniel och Hans) och Helsingfors (Hampus), men också i Borgå finns informanter som har många belägg på långstaviga varianter. I Vasa, Borgå och Ekenäs finns flera

Tabell 5. Antal kortstaviga varianter på individnivå i olika städer i S-materialet.

Ort	Kortstaviga varianter			Olika kortstaviga varianter	
	Spann	Medel	Median	Spann	Medel
Åbo	0–16	8	7	0–8	3
Helsingfors	3–10	7	7	2–7	5
Vasa	8–32	14	12	5–18	8
Ekenäs	3–38	19	21	3–18	13
Borgå	9–39	21	15	7–22	12

Tabell 6. Antal långstaviga varianter på individnivå i olika städer i S-materialet.

Ort	Långstaviga varianter			Olika långstaviga varianter	
	Spann	Medel	Median	Spann	Medel
Åbo	9–32	23	22	7–20	14
Helsingfors	6–33	18	16	5–15	10
Vasa	0–20	7	6	0–9	5
Ekenäs	4–15	9	9	2–11	7
Borgå	5–29	16	16	3–13	9

informanter som har under fem belägg på långstaviga varianter, men också flera som har rätt många belägg.

Detta betyder alltså å ena sidan att informanterna från ett och samma geografiska område inte nödvändigtvis liknar varandra vad gäller användningen av kort- och långstaviga varianter samt å andra sidan att informanter från olika områden kan likna varandra.

Det totala antalet olika excerperade ord som förekommer i kortstavig variant i de olika städerna i S-materialet fördelar sig på följande sätt mellan städerna: Åbo 15, Helsingfors 16, Vasa 39, Ekenäs 49 och Borgå 51. Det totala antalet olika ord som förekommer i kortstavig variant i vårt material varierar alltså rätt mycket mellan de olika städerna. Vi kan skönja ungefär samma mönster som gäller för antalet belägg ovan, d.v.s. att antalet olika ord i kortstavig variant är allra minst i Åbo och Helsingfors. Från dessa två städer är avståndet tydligt till de övriga städerna Vasa, Ekenäs och Borgå, som har betydligt fler olika ord i kortstavig variant och där framför allt de två sistnämnda utmärker sig som städer med mycket kortstavighet med avseende på de excerperade ordtyperna.

I analysen ovan har vi nämnt vilka ord som förekommer kortstavigt i olika städer. Man kan sammanfattningsvis konstatera att de ord som förekommer

Tabell 7. Antal förkortade långstaviga varianter och antal apokoperade varianter på individnivå i olika städer i S-materialet.

Ort	Förkortade varianter		Apokoperade varianter	
	Spann	Medeltal	Spann	Medeltal
Åbo	1–7	2	0	0
Helsingfors	0–11	4	0	0
Vasa	0–1	0	0–6	3
Ekenäs	0–6	2	0–9	2
Borgå	1–11	4	0–10	1

kortstavigt i Åbo och Helsingfors uteslutande är sådana som enligt Bergroth (1922), Reuter (1980) och Stenberg-Sirén (2015) är vanliga i standardfinlandsvenska. Flera av orden förekommer också långstavigt i Åbo och Helsingfors, men generellt dominerar den kortstaviga varianten. Också i Vasa-, Borgå- och Ekenäsmaterialet förekommer flera sådana kortstaviga varianter som är acceptabla i standardtalspråk, men i dessa städer är de långstaviga varianterna ovanliga. I Vasa-, Borgå- och Ekenäsmaterialet förekommer därtill en hel del andra ord i kortstavig variant. De mest frekventa orden som förekommer i kortstavig variant i hela S-materialet är *varit* (74), *något* (67), *bara* (55), *mycket* (41), *vara* (32), *eller* (31), *över* (26) och *hela* (22).

I tabell 7 ges en översikt av antalet förkortade långstaviga varianter och antalet apokoperade varianter på individnivå i de olika städerna i S-materialet.

Tabellen visar en ytterligare skillnad mellan orterna som å ena sidan gäller de förkortade långstaviga varianterna och å andra sidan de apokoperade varianterna. De förkortade långstaviga varianterna är typiska för Helsingfors och Borgå, där de flesta informanter uppvisar något belägg. Också där förekommer emellertid en rätt stor variation mellan olika individer. Vissa (yngre) informanter har över tio belägg, medan andra inte har något belägg alls eller endast enstaka belägg. I Åbo och Ekenäs är de förkortade långstaviga varianterna något mindre vanliga. I Ekenäs är det framför allt orden *nåå* och *nåån* som förekommer hos vissa informanter i förkortad långstavig variant, medan några av Åboinformanterna även har belägg på sådana förkortade långstaviga varianter som förekommer i Helsingfors och Borgå (t.ex. *baa* och *vaa*). I Vasa är de förkortade långstaviga varianterna ovanliga och påträffas endast enstaka gånger. De apokoperade varianterna är i sin tur typiska för Vasa, Borgå och Ekenäs, medan de inte alls förekommer i Åbo och Helsingfors. Vanligast är de i Vasa, där alla informanter utom två uppvisar belägg på apokoperade varianter. Detta är i linje med Viveca Rabbs studie (2014), där variationen av apokope i infinitiver och preteritumformer undersöktes hos 37 Vasainformanter som alla hade belägg på apokope. Andelen belägg varierade emellertid i relation till hur standardspråkliga eller dialektala informanterna var.

Resultaten visar sammanfattningsvis att variationen av kort- och långstavighet har en viss regional dimension, men att den under inga omständigheter enbart kan förklaras med hänsyn till geografi och att den interindividuella variationen inom varje stad är stor.

6.2. Utbildning och yrke

Den individuella variationen i det undersökta materialet gäller alla städer, både kort- och långstavigheten och både det totala antalet belägg och antalet olika ord. Minst individuell variation finns det i Helsingfors och näst minst i Åbo. Hos informanterna från de övriga städerna kan man däremot notera större individuella skillnader.

Analysen visade att variationen har ett samband med informanternas utbildningsnivå och yrkesstatus, precis som vi kunde vänta oss på grundval av tidigare forskning (t.ex. Reuter 1980). De som har få kortstaviga varianter har i regel högre utbildning och yrkesstatus, oavsett från vilken stad de kommer. De som har många kortstaviga varianter har i regel lägre utbildning och yrkesstatus, men de är också från Vasa, Borgå och Ekenäs, aldrig från Åbo eller Helsingfors. Skillnaden mellan individer med högre och lägre utbildning kan vara mycket stor vad gäller antalet kortstaviga varianter. Exempelvis i Borgåmaterialet finns i medeltal 15 kortstaviga varianter bland högre utbildade och i medeltal 27 bland lägre utbildade, i Ekenäsmaterialet i medeltal 12 bland högre utbildade och i medeltal 26 bland lägre utbildade och i Vasamaterialet i medeltal 12 bland högre utbildade och i medeltal 16 bland lägre utbildade. Dessa siffror gäller S-materialet. Till och med Åboinformanterna som i medeltal har få kortstaviga varianter uppvisar en social variation såtillvida att de (få) informanter som har lägre utbildning har fler kortstaviga varianter än de övriga. Också i Helsingfors har de informanter som har lägre utbildning fler kortstaviga varianter, men där är skillnaderna alltså rätt små.

Även antalet olika ord i kortstavig variant varierar socialt oavsett vilken stad det gäller, men särskilt när det gäller Vasa, Borgå och Ekenäs. De som har få kortstaviga varianter i dessa städer har sådana kortstaviga varianter som även förekommer i Åbo och Helsingfors, och som finns med på Bergroths (1922), Reuters (1980) och Stenberg-Siréns (2015) förteckningar över ord som kan accepteras i kortstavig form i standardfinlandssvenska. Dessa informanter har också i övrigt ett standardnära språk och hög utbildning och yrkesstatus. De informanter i Vasa, Borgå och Ekenäs som har många olika kortstaviga varianter använder kortstavighet i sådana ord vars kortstaviga variant inte hör hemma i standardfinlandssvenska. De här informanterna har även andra dialektala drag, och gemensamt för dem är därtill att de har låg utbildning och yrkesstatus.

Eftersom kort- och långstavigheten uppvisar en komplementär distribution innebär det som diskuterats ovan att de som har högre utbildning och yrkesstatus generellt också har fler långstaviga varianter, men som vi redan konstaterat är den regionala och sociala bakgrunden också här relaterade till

varandra. Man kan dock konstatera att långstaviga varianter av ord som är accepterade i kortstavig variant i standardfinlandssvenska snarast förekommer bland högutbildade (i Åbo och Helsingfors). Däremot har varken de förkortade långstaviga varianterna eller de apokoperade varianterna något tydligt samband med talarnas utbildningsnivå och yrkesstatus.

De i detta avsnitt rapporterade tendenserna visar alltså att de geografiska skillnaderna behöver nyanseras och relativiseras. Det finns talare som kommer från olika städer men som liknar varandra mer än vad de liknar andra talare som kommer från samma stad som de själva. Exempelvis högutbildade talar på ett mycket liknande sätt – alltså standardnära och med långstaviga snarare än kortstaviga varianter – oavsett från vilken stad de kommer. Lågutbildade talar i sin tur mer dialektalt och med kortstaviga snarare än långstaviga varianter, oavsett från vilken stad de kommer. Att utbildningsnivån har ett samband med dialektalitet har även konstaterats i en rad tidigare variationsstudier i olika språkgemenskaper (t.ex. Labov 1966, 1972, Reuter 1982, Trudgill 1974, Nuolijärvi 1986, Sundgren 2002, Gullmets-Wiik 2004).

6.3. Kön och ålder

Variationen mellan kort- och långstavighet i det undersökta materialet förefaller inte ha tydliga samband med talarnas kön. Medeltalet för kortstaviga varianter hos de manliga informanterna i S-materialet är 15 och hos de kvinnliga 12. I U-materialet är motsvarande medeltal 9 för män och 11 för kvinnor. Medeltalen för långstaviga varianter är i sin tur 14 för de manliga informanterna och 15 för de kvinnliga informanterna i S-materialet, och 17 för de manliga informanterna och 14 för de kvinnliga informanterna i U-materialet. Bland de relativt få informanter som uttalar de ord långstavigt, vars kortstaviga variant är accepterad i standardfinlandssvenska, finns sju män och fem kvinnor. Det finns heller inget samband mellan kön och användningen av förkortade långstaviga varianter och apokoperade varianter.

Generellt uppvisar de yngre informanterna något fler belägg på kortstaviga varianter och de äldre informanterna något fler belägg på långstaviga varianter. I S-materialet är medeltalet för kortstaviga varianter 16 för de informanter som är yngre än 35 år och 11 för de informanter som är äldre än 50 år. I U-materialet är medeltalet 10 för de informanter som är yngre än 50 år och 9 för de informanter som är äldre än 50 år. Medeltalen för långstaviga varianter är i sin tur 14 för de yngre informanterna och 24 för de äldre informanterna i S-materialet, och 14 för de yngre informanterna och 17 för de äldre informanterna i U-materialet. När det gäller förkortade långstaviga varianter förekommer *nåå* och *nåån* också hos äldre informanter, medan varianterna *baa*, *faa*, *jöö* och *vaa* nästan uteslutande finns hos yngre informanter (i Helsingfors, Åbo och Borgå). Här kan man dra vissa paralleller till tidigare studier. Exempelvis Stenberg-Siréns (2015, 2018) studie av kortstavighet i nyhetsuppläsningar 1970–2009 visade att andelen kortstaviga varianter ökade under den undersökta tidsperioden, och detta skulle kunna

betyda att yngre informanter har mer kortstavighet än äldre. Wikners (2018) studie av kort- och långstavighet i Helsingfors visade i sin tur att långstaviga varianter av de undersökta orden endast förekom hos äldre informanter, medan förkortade långstaviga varianter istället var typiska för yngre informanter. Dessa studier antyder alltså en förändring från mindre till mer utbredd kortstavighet och till fler förkortade långstaviga varianter, och sådana tendenser kan också skönjas i vårt material. Skillnaderna mellan åldersgrupperna är dock små, och oavsett ålder är den individuella variationen påfallande.

När det gäller användningen av apokoperade varianter finns inga entydiga samband med talarnas ålder. I S-materialet har visserligen något fler äldre informanter (10) än yngre (6) belägg på apokoperade varianter, men i U-materialet förekommer apokoperade varianter hos alla Vasainformanter oavsett ålder, och där har de yngre informanterna fler belägg per individ.

6.4 Formalitetsgrad

I analysen av U-materialet ovan konstaterade vi att det inte verkade finnas tydliga skillnader i resultaten som kunde bero på talsituationens formalitetsgrad. Här sammanfattar vi ännu skillnaderna mellan de båda materialen från Åbo, Helsingfors och Vasa. I tabell 8 framgår antalet kortstaviga varianter och i tabell 9 antalet långstaviga varianter hos olika individer i olika materialtyper.

Tabell 8 visar att användningen av kortstaviga varianter är ganska likartad i båda materialtyperna men att det finns en viss skillnad mellan städerna. I Helsingfors är siffrorna nästan identiska i båda materialen, både när det gäller antal kortstaviga varianter och antal olika kortstaviga varianter och både när det gäller variation på individnivå, gruppmedeltal och median. För Åbos del förekommer något större variation på individnivå i S-materialet än i U-materialet, vilket sannolikt beror på att det i S-materialet finns några informanter med lägre social status, medan alla informanter i U-materialet har hög social status. Ser man till antalet olika kortstaviga varianter är skillnaderna mellan materialtyperna trots allt marginella. I Vasa förekommer något mera kortstavighet i U-materialet än i S-materialet, och detta gäller både när man beaktar antal kortstaviga varianter och antal olika kortstaviga varianter. Såväl gruppmedeltal som median är högre i U-materialet. Av tabellen framkommer vidare att det förekommer minst kortstavighet i U-materialet från Åbo och mest i U-materialet från Vasa. Även de ord som förekommer i kortstavig variant uppvisar samma mönster i båda materialtyperna.

Tabell 9 visar att även användningen av långstaviga varianter är ganska likartad i båda materialtyperna, och att en större variation istället finns på individnivå och mellan de olika städerna. I Helsingfors är siffrorna mycket lika varandra i båda materialtyperna. I Åbo förekommer något fler långstaviga varianter i U-materialet än i S-materialet, medan det i Vasa förekommer något fler långstaviga varianter i S-materialet än i U-materialet. Mest långstaviga

Tabell 8. Antal kortstaviga varianter på individnivå i olika materialtyper.

Ort	Kortstaviga varianter			Olika kortstaviga varianter	
	Spann	Medeltal	Median	Spann	Medeltal
Åbo, S	0–16	8	7	0–8	4
Åbo, U	3–7	5	4,5	2–6	3
Helsingfors, S	3–10	7	7	2–7	5
Helsingfors, U	3–11	7	7	2–6	4
Vasa, S	8–32	14	12	5–14	8
Vasa, U	13–36	18	16	8–18	12

Tabell 9. Antal långstaviga varianter på individnivå i olika materialtyper.

Ort	Långstaviga varianter			Olika långstaviga varianter	
	Spann	Medeltal	Median	Spann	Medeltal
Åbo, S	9–32	23	22	7–20	14
Åbo, U	16–51	27	27	7–16	13
Helsingfors, S	6–33	18	16	5–15	10
Helsingfors, U	10–30	16	16	7–19	11
Vasa, S	0–20	7	6	0–9	5
Vasa, U	1–12	4	1	1–11	3

varianter finns i U-materialet från Åbo och minst i U-materialet från Vasa, vilket är omvänt förhållande i jämförelse med förekomsten av kortstaviga varianter.

Också när det gäller förkortade långstaviga varianter och apokoperade varianter är skillnaderna mellan materialtyperna marginella eller obefintliga. Det man kan notera är att de apokoperade varianterna är vanligare i U- än i S-materialet, vilket gäller såväl antal belägg hos enskilda individer som antal belägg i medeltal (9 i U-materialet och 3 i S-materialet).

I vårt material verkar det alltså inte finnas någon koppling mellan kort- och långstavigt uttal och situationens formalitetsgrad. Oavsett vilken korpus man betraktar finns det istället tämligen stora skillnader mellan olika individer från samma stad. Det bör dock framhållas att det endast finns en liten skillnad i formalitetsgrad mellan de olika materialtyperna. Även om det finns en viss asymmetri mellan intervjuaren och informanten i S-inspelningarna är många av dem ändå rätt lediga och informella och i vissa fall känner intervjuaren och informanten varandra från tidigare. I andra fall är intervjuaren och informanten däremot helt obekanta och samtalet har en mer formell prägel. Detta gör det förstås i

viss mån problematiskt att jämföra inspelningar från S-korpusen med varandra. För att mer exakt kunna säga något om variationen av kort- och långstavighet i relation till situationens formalitetsgrad kunde användningen av kortstaviga varianter med fördel undersökas i situationer vars formalitetsgrad skiljer sig mer från varandra. Dessutom kunde användningen av kortstaviga varianter hos en och samma individ i olika situationer gärna undersökas i ett annat sammanhang.

7. Diskussion

Vår ambition med denna studie var att utreda hurdan variation det finns mellan kort- och långstavighet vad gäller tvåstaviga ord i inspelningar med individer som kommer från olika städer, är av olika kön och i olika åldrar och har olika social bakgrund. Därtill representerar inspelningarna något olika formalitetsnivåer. Syftet var att undersöka hurdan koppling fokusvariabeln har till bakgrundsvariablerna.

Resultaten av vår studie visar att ingen av bakgrundsvariablerna ensam kan förklara den variation vi har noterat. Snarare kan variationen kopplas till ett komplext nätverk av bakgrundsvariabler. Den enskilda bakgrundsvariabel som kanske tydligast hänger samman med fokusvariabeln är utbildningsnivå och yrkesstatus, men även talarens hemort har en viss koppling till variationen. De som är högutbildade och har hög yrkesstatus liknar varandra vad gäller både mängden och arten av kortstaviga varianter (och deras långstaviga motsvarigheter), oavsett vilken hemort de har. De som har låg utbildning och yrkesstatus liknar varandra vad gäller mängden kortstaviga varianter och vad gäller närvaron av varianter som inte är accepterade i standardfinlandssvenska, oavsett från vilken ort de kommer, men det finns vissa geografiskt betingade skillnader i vilka kortstaviga (och långstaviga) varianter de uppvisar. Kön har mera sällan ett samband med fokusvariabeln, medan ålder i viss mån kan ha det, men då också tillsammans med social och regional bakgrund. Denna komplexitet kan ses i ljuset av de teoretiska perspektiv som vi nämnde i avsnitt 2 och som utgår från att språklig variation inte rätlinjigt kan kopplas till olika sociala kategorier, utan till flerdimensionella system av sociala och ideologiska betydelser (t.ex. Agha 2003, 2007, Silverstein 2003, Johnstone 2004, 2010, Johnstone & Kiesling 2008, Eckert 2008, 2012).

Förutom att de olika bakgrundsvariablerna samspelar med varandra, är det sannolikt att det finns andra omständigheter som vi inte har kunskap om som påverkar individernas användning av olika varianter. För variationsforskningen innebär detta att det är oklokt att på förhand bestämma sig för att variationen kommer att följa geografiska gränser eller att individerna på förhand ska sorteras enligt socialgrupp, kön eller ålder. Vi frångick ju medvetet ett sådant perspektiv och utgick i stället från de enskilda individernas bruk av olika varianter. Det finns sedan tidigare en del studier där ett liknande individperspektiv har tillämpats (t.ex. Rabb 2014, Wikner 2018), men de bakgrundsvariabler som

variationen relaterats till har – precis som i vår studie – oftast varit traditionella och rätt få till antalet. För att ett sådant individperspektiv skulle ge större utslag skulle det emellertid kräva att man hade mer detaljerade uppgifter om informanterna.

I tidigare variationsstudier där man har haft tillgång till vissa andra bakgrundsuppgifter har variationen kopplats till t.ex. flyttbenägenhet (t.ex. Vaattovaara 2009, Svahn & Nilsson 2014), socialt nätverk (t.ex. Milroy & Milroy 1985), livsstil (t.ex. Grönberg 2004) eller informanternas egna språkuppfattningar (t.ex. Rabb 2016, 2017). Vi vet bl.a. inget om våra informanternas lokalförankring, livsstil eller deras sociala kontakter, d.v.s. vem de umgås med och vad dessa individer har för social status. Vi vet inte om dessa individer talar på samma sätt även i andra situationer och/eller om deras tal påverkats av inspelningssituationen. Slutligen vet vi inte hur individerna själva förhåller sig till den undersökta variationen – är de medvetna om den och har de attityder till den? Den här typen av information skulle vara nödvändig för att man ska kunna diskutera vilka sociala och ideologiska betydelser som är knutna till variationen mellan kort- och långstavighet – alltså för att kunna undersöka fenomenets indexikalitet.

Särskilt beklagligt är det att den information vi har om talarnas sociala status är så bristfällig, eftersom våra resultat, i likhet med tidigare forskning, antyder att den har en central roll i sammanhanget. Vi påtalade några brister med S-materialets sociala metadata redan i materialbeskrivningen. Som Nathan Joel Young (2023 s. 141) påpekar borde man i variationsstudier med fördel ha information om – förutom talarnas utbildnings- och yrkesnivå och deras föräldrars utbildnings- och yrkesnivå – sådant som exempelvis vilka skolor talarna har gått i och vilka postnummer de bott på, vad deras vänner har för utbildning och yrken och var de bott. Som Young (a.st.) också konstaterar skulle det vara viktigt att språkforskare sammanställer metadata ytterst noggrant, så att talspråkskorpusar – som är mycket tidskrävande att skapa – kan utnyttjas till sin fulla potential i olika sammanhang.

Vi menar emellertid att vår studie har kunnat röja sådana resultat som kan inspirera till en utvidgning och fördjupning av dem i fortsatt forskning. Jenny Nilsson (2023 s. 160) framhåller att risken med att ta hänsyn till en mängd olika bakgrundsfaktorer är att man enbart kommer åt att beskriva individers språkliga repertoarer, men inte lyckas blotta generella mönster. Sådana övergripande samband kan med fördel fungera som en språngbräda för att man ska komma in på mer komplexa förklaringsmodeller. De mönster vår studie har uppdagat bekräftar att växlingen mellan kort- och långstavighet har potential att utgöra ett framskjutet (salient) drag i finlandssvenskan (jfr t.ex. Trudgill 1986 s. 11). I relation till Labovs (1972 s. 178 ff) indelning i indikatorer, markörer och stereotyper samt till Silversteins (2003) indexikalitetsnivåer kan man konstatera att variabeln har uppnått en status som markör för social klass och plats (Silversteins andra indexikalitetsnivå). Det återstår att ta reda på i

vilken mån variabeln kan ses som en stereotyp och i vilken mening den kan fungera som resurs i indexikalisk användning på Silversteins tredje nivå. För att man ska kunna göra det behövs en analys av språkbrukarnas reflektioner av variabelns identitetsskapande funktioner och av deras metapragmatiska ställningstaganden. Med hjälp av sådana kan man komma till insikt om detta språkdrags sociala och ideologiska betydelsepotential.

Litteratur

- Agha, Asif, 2003: The social life of a cultural value. I: *Language & Communication* 23, s. 231–273.
- 2007: *Language and social relations*. Cambridge.
- Bergroth, Hugo, 1922: *Om kvantitetsförhållandena i den bildade finlandssvenskan*. (Studier i nordisk filologi 13: 1). Helsingfors.
- 1924: *Svensk uttalslära*. Helsingfors.
- Bruce, Gösta, 2010: *Vår fonetiska geografi*. Lund.
- Bucholtz, Mary, 2003: Sociolinguistic nostalgia and the authentication of identity. I: *Journal of Sociolinguistics* 7: 3, s. 398–416.
- Cameron, Deborah, 1990: De-mythologizing sociolinguistics: Why language does not reflect society. I: J. Joseph & T. Taylor (red.), *Ideologies of Language*. London. S. 79–93.
- Coupland, Nikolas, 2007: *Style. Language Variation and Identity*. Cambridge.
- Eckert, Penelope, 2008: Variation and the indexical field. I: *Journal of Sociolinguistics* 12: 4, s. 453–476.
- 2012: Three waves of variation study. The emergence of meaning in the study of sociolinguistic variation. I: *Annual Review of Anthropology* 41, s. 87–100.
- Elert, Claes-Christian, 1964: *Phonologic studies of quantity in Swedish. Based on material from Stockholm speakers*. Uppsala.
- Ganuza, N., B. Melander & M. Thelander (red.), *Variationslingvistik i Norden – språkförändringsprocesser i dagens samhälle. Ett symposium till minne av Bengt Nordberg. Uppsala den 31 mars och 1 april 2022*. Uppsala.
- Gullmets-Wiik, Marie-Charlotte, 2004: *Backa och backe, glader och glad: Formväxling i talspråket i Jakobstad, Kristinestad, Ekenäs och Lovisa*. Helsingfors.
- Grönberg, Anna Gunnarsdotter, 2004: *Ungdomar och dialekt i Alingsås*. Göteborg.
- Helgason, Pétur & Catherine Ringen & Kari Suomi, 2010: Quantity in Central Standard Swedish and Fenno-Swedish. I: *Proceedings, FONETIK*, s. 47–50.
- Ivars, Ann-Marie, 2015: *Dialekter och småstadsspråk*. (Svenskan i Finland i dag och i går 1:1.) Helsingfors.
- Johnstone, Barbara, 2004: Place, Globalization, and Linguistic Variation. I: C. Fought (red.), *Sociolinguistic Variation. Critical Reflections*. Oxford. S. 65–83.
- 2010: Locating language in identity. I: C. Llamas & D. Watt (red.), *Language and identities*. Edinburgh. S. 29–36.
- Johnstone, Barbara & Skott F. Kiesling, 2008: Indexicality and experience: Exploring the meanings of /aw/-monophthongization in Pittsburgh. I: *Journal of Sociolinguistics* 12: 1, s. 5–33.

- Kommunförbundet, 2023: *Tvåspråkiga kommuner och tvåspråkighet*. [Webbadress: <https://www.kommunforbundet.fi/kommuner-och-samkommuner/tvasprakiga-kommuner>. Hämtad 2023-11-8.]
- Mendoza-Denton, Norma, 2004: Language and Identity. I: J. K Chambers, P. Trudgill & N. Schilling-Estes (red.), *Handbook of Language Variation and Change*. Oxford. S. 474–499.
- Milroy, James & Lesley Milroy, 1985: Linguistic Change, Social Network and Speaker Innovation. I: *Journal of Linguistics* 21, s. 339–384.
- Mæhlum, Brit, 1992: *Dialektal socialisering. En studie av barn og ungdoms språklige strategier i Longyearbyen på Svalbard*. Oslo.
- Nilsson, Jenny, 2023: Den fjärde vågen – mer variation i variationslingvistik. I: Ganuza et al. 2023, s. 157–162.
- Nuolijärvi, Pirkko, 1986: *Kolmannen sukupolven kieli. Helsinkiin muuttaneiden suurten ikäluokkien eteläpohjalaisten ja pohjoissavolaisten kielellinen sopeutuminen*. Helsingfors.
- Labov, William, 1966: *The social stratification of English in New York City*. Washington.
- 1972: *Sociolinguistic patterns*. Philadelphia.
- Pipping, Hugo, 1893: Om det bildade uttalet av svenska sproket [sic!] i Finland. I: *Nystavaren* 4: 3, s. 119–141.
- Rabb, Viveca, 2014: Dialektvariation i Vasa. I: J. Lindström, S. Henricson, A. Huh-tala, P. Kukkonen, H. Lehti-Eklund & C. Lindholm (red.), *Svenskans beskrivning 33. Förhandlingar vid Trettiofjärde sammankomsten för svenskans beskrivning. Helsingfors den 15–17 maj 2013*. Helsingfors. S. 372–382.
- 2016: Från landsbygdsdialekter till Vasasvenska. Tecken på dialektutjämning och registrering av en stadsvarietet i fyra steg. I: *Språk och Stil. Tidskrift för Svensk Språkforskning* 26, s. 38–68.
- 2017: Hur varierar Vasasvenskan? En undersökning av Vasabors perception av språklig variation kontrasterad mot deras språkliga produktion. I: *Folkmålsstudier* 55, s. 117–142.
- Reuter, Mikael, 1980: Kortstavighet i Helsingforssvenskan. I: *Studier i nordisk filologi* 62. Helsingfors. S. 222–233.
- 1982: *Kvantitet i Helsingforssvenskan*. Helsingfors.
- 1993: Kortstavigt uttal. Reuters ruta 21/1. [Webbadress: https://www.sprakinstitutet.fi/sv/publikationer/sprakspalter/reuters_rutor_1986_2013/1993/kortstavigt_uttal. Hämtad 2023-8-14.]
- 2014: *Så här ska det låta. Om finlandssvenska och språkriktighet*. [Sine loco.]
- Saarela, Jan, 2021: Finlandssvenskarna – en statistisk rapport. [Webbadress: https://folktinget.fi/Site/Data/1597/Files/Finlandssvenskarna%202021_statistisk%20rapport_Folktinget_KLAR.pdf. Hämtad 2023-28-11.]
- Silverstein, Michael, 2003: Indexical order and the dialectics of sociolinguistic life. I: *Language & Communication* 23, s. 193–229.
- Sundgren, Eva, 2002: *Återbesök i Eskilstuna. En undersökning av morfologisk variation och förändring i nutida talspråk*. Uppsala.
- Svahn, Margareta & Jenny Nilsson, 2014: *Dialektutjämning i Västsverige*. Göteborg.

- Stenberg-Sirén, Jenny, 2015: Finlandssvensk kvantitet i etern. Standardspråket i nyhetsuppläsningar i Aktuellt och TV-nytt 1997–2009. I: M. Forsskåhl, M. Kivilehto, J. Joivisto & P. Metsä (red.), *Svenskan i Finland* 15. Tammerfors. S. 325–349.
- 2018: *Språk och språkideologier i radio och tv. Standardspråk och språkstandarder i finlandssvenska radio- och tv-nyheter*. (Nordica Helsingiensia 50.) Helsingfors.
- Lahti, Viveca & Johanna Sonck, 2006: *Språkfördelningen i Svenskfinland - befolkning enligt språk i svenska och tvåspråkiga kommuner i Finland 31.12.2005*. [Webbadress: https://issuu.com/folktinget/docs/2006_svenska_och_tvvasprakiga_kommuner. Hämtad 2023-28-11]
- Trudgill, Peter, 1974: *The Social Differentiation of English in Norwich*. Cambridge.
- 1986: *Dialects in contact*. Oxford.
- Vaattovaara, Johanna, 2009: *Meän tapa puhua. Tornionlaakso pellolaisnuorten subjektiivisena paikkana ja murrealueena*. Helsingfors.
- Wikner, Sarah, 2018: Variation i svenskan i Helsingfors. Fonetisk kvantitet i förhållande till olika sociala variabler och kontexter. I: *Folkmålsstudier* 56, s. 137–167.
- Young, Nathan Joel, 2023: Ett skakigt läge för nordisk språkvariationsforskning – och några förslag för en ljusare framtid. I: Ganuza et al. 2023, s. 131–146.

Erkännande

Svenska litteratursällskapet i Finland har stött Sarah Wikners forskning med medel ur Ingrid, Margit och Henrik Höijers donationsfond II.